

УДК 330.341

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТІЙКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Приятельчук О. А.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *Екологізація економіки та перехід до стійкого розвитку стали пріоритетними напрямками для більшості розвинутих країн світу. Оцінка економічної ефективності реалізації стратегії стійкого розвитку на прикладі провідних країн світу, які вже давно активно рухаються в даному напрямку, стане вагомим аргументом для побудови екологічної безпеки країни за умов інтенсивного розвитку вітчизняної економіки. Стійкий екологічний розвиток цілком можливий за умови забезпечення економічної ефективності реалізації бізнес-проектів. Особливо актуальною дана тема постає в розрізі обмеження доступу України до природних ресурсів та надмірного завищення цін на них. Розробка та реалізація проектів використання альтернативних відновних джерел енергії можлива, наразі, за умови всебічної державної підтримки у вигляді пільгового оподаткування, безвідсоткового кредитування, створення відповідної законодавчої бази, подолання лобі підприємств-монополістів в сфері видобутку та реалізації викопних джерел енергії, покриття частини затрат з державного бюджету, активної співпраці з міжнародними профільними організаціями та бізнес-структурами, які висловлюють бажання та зацікавленість всебічної підтримки подібних проектів на пільгових умовах, а також формування позитивного сприйняття суспільством та бізнесом ідеї переходу на новітні джерела енергії з метою економії та захисту навколишнього середовища.*

Ключові слова: *стійкий розвиток, стійкий екологічний розвиток, екологічно орієнтовані системи управління, відновлювальні джерела енергії, економічна ефективність, сонячна економіка.*

Стійкий розвиток означає не лише досягнення позитивних зрушень в теперішньому, а такий стан цивілізації та людської активності, за якої суспільство, його члени та економічні суб'єкти, повністю задовольняючи всі власні поточні потреби та оптимально виражаючи власний потенціал в теперішньому, намагаються зберегти природну біосистему, різноманіття біологічних видів в майбутньому для прийдешніх поколінь.

Тобто формулою стійкого економічного розвитку є поєднання показників економічного росту, збереження екосистеми, створення соціальної держави, яка б функціонувала на засадах рівності, верховенства права, недискримінації, поваги до прав людини та культурного розвитку. При цьому такий спосіб життя повинен стати загальною ідеологією усіх членів суспільства в усіх країнах світу, і лише за таких умов економічне зростання буде еквівалентно стійкому розвитку (такому, за якого позитивні тенденції зберуться і в майбутньому, а не отримуються в теперішньому за рахунок надмірних негативних наслідків для прийдешніх поколінь).

Актуальним, наразі, є питання побудови стратегії стійкого екологічного розвитку. Основними суб'єктами побудови та реалізації даної стратегії мають стати державні органи, міжнародні організації та підприємства. Дана стратегія має включати дії з напрямку по-

передження негативного впливу швидких темпів сучасного економічного розвитку (зростання обсягів виробництва, використання неекологічних засобів та застарілих технологій виробництва, надмірне споживання вироблених шкідливим шляхом товарів та послуг тощо), розробки та реалізації бізнес-планів в сфері заміни викопних ресурсів (обсяги яких стрімко зменшуються) відновними джерелами за участі недержавних організацій, приватних компаній та урядових органів, а також формування свідомого користувача та споживача, який розуміє невідворотні наслідки надмірного використання природних ресурсів та споживання товарів, виробництво яких здійснює шкідливий вплив на навколишнє середовище.

Одним з найбільш розвинених напрямків реалізації стратегії стійкого екологічного розвитку в рамках загальної концепції сталого розвитку є перший з вищезгаданих. В результаті достатньо великої кількості конференцій та прийнятих на них протоколів здійснюється скоординована робота в даному руслі.

Хоча в національних стратегіях стійкого розвитку рівень пріоритетності окремих тем відмінний, їх розробка сприяла створенню нових підходів в екологічній політиці, таких як:

- стратегічна оцінка навколишнього середовища, основний акцент якої ставиться на виявлення кумулятивних наслідків господарської діяльності та впливу на навколишнє середовище урядових планів та рішень в різноманітних сферах соціально-економічного розвитку;
- показники стійкого розвитку;
- екологічно орієнтовані системи управління підприємствами та компаніями (міжнародний стандарт по створенню системи екологічного менеджменту ISO 14000: 2009);
- комплексний контроль підприємств за забрудненням навколишнього середовища та за продукцією протягом всього виробничого циклу до стадії відходів;
- розробка реєстрів викидів переносів забруднюючих матеріалів;
- розширення торгівлі дозволами на невиробничі викиди в атмосферу та воду;
- емісія цінних паперів, пов'язаних з екологічно сприятливою діяльністю;
- укладення добровільних угод між промисловими компаніями або асоціаціями та урядом щодо добровільних зобов'язань по охороні навколишнього середовища без прийняття відповідних рішень та законодавчих актів;
- спільне проведення екологічних заходів країнами на різних рівнях розвитку (наприклад, інвестування промислово розвинутих країнами відсталих);
- впровадження комплексного обліку на основі системи національних рахунків, схвалених ООН, і т. п. [3].

Однак час, який пройшов з моменту підписання Кіотського протоколу та інших вузькоспеціалізованих профільних документів, показав обмежену результативність кроків, які здійснюють або, принаймні, мали здійснюватись країнами, що їх підписали.

Щодо роботи з формування національної свідомості результати є ще менш відчутними. Дії профільних неурядових та волонтерських організацій взагалі залишаються майже невідчутними. Зокрема, слід було б проводити більш широку освітню програму в даній галузі, залучаючи освітні організації, роз'яснювальну роботу серед більш старшого населення з залученням засобів масової інформації, застосовуючи соціальну рекламу тощо.

Наразі, на нашу думку, найбільш перспективним і, в майбутньому, результативним, залишається напрямок побудови нової, так званої сонячної, економіки в превалюванні в ній відновлювальних джерел енергії, які, з часом, мають майже повністю витіснити викопні ресурси.

В глобальній економіці, яка б базувалась на сонячній енергії, повністю весь попит на ресурси, енергію та матеріали має задовільнятися виключно за рахунок ресурсів сонячної енергії. В даному випадку ресурси сонячної енергії слід розглядати як синонім відновлювальних ресурсів. Потенціал відновлювальних джерел енергії, таких як сонячне випромінювання та сонячне опалення, енергія вітру та хвиль, гідроелектроенергія та енергія, отримувана від органічних субстанцій (біомаса), є невичерпним. Саме до таких сталих ресурсів, отримуваних з навколишнього середовища, слід перейти, повністю відмовившись від викопних ресурсів. Лише за такої умови можлива реалізація стратегії сталого екологічного розвитку.

Окрім виключно екологічних причин реалізації даної стратегії, слід зважати й на економічні, соціальні та глобально безпекові фактори, зокрема:

- споживання ресурсів є, наразі, надмірним. За умови необхідності продуктивності та ефективності їх використання і, одночасно, неможливості зниження обсягів їх споживання, єдиною можливою метою реалізації концепції сталого розвитку є стабілізація даних обсягів. Додаткові потреби в ресурсах слід заміщати відновлювальними джерелами. Лише за даних умов можливо одночасно отримувати ефекти від сучасних темпів економічного розвитку й досягти його стабільності в майбутньому. Дане поєднання джерел ресурсів (оптимальна синергія інвестицій, виробничої потужності та матеріалів) дозволить досягти навіть більшого економічного ефекту, ніж міг би бути отриманий в результаті використання виключно викопних ресурсів. Адже відомо, що, за винятком біомаси, використання відновлювальних джерел енергії повністю позбавлено викидів вуглецю, боротьба з якими є актуальною проблемою для сучасного глобального суспільства. До того ж, використання даних ресурсів в поєднанні з новітніми технологіями значно підвищує економічну ефективність. Таким чином, відновлювальні джерела енергії є не лише екологічно чистішими, а й значно ефективнішими; за менших затрат можливо отримати одночасно екологічний та економічний ефекти, при чому значно збільшити останній;

- стрімке зменшення резервів сирої нафти, природного газу та мінеральних ресурсів досить інтенсивно поглиблює кризу. В зв'язку з цим актуальним є не лише питання, які запаси даних ресурсів, як довго ми можемо їх споживати і чим замінити в майбутньому, а й більш глобальні: хто контролюватиме дані ресурси, встановлюватиме ціни на них та формуватиме пропозицію, а, отже, матиме економічний контроль над найбільш важливим світовим ринком – природних ресурсів; а хто матиме економічну можливість купувати їх за умови максимального підвищення цін? Проблеми, спричинені обмеженістю природних ресурсів та встановленням контролю над ними вже спричинили в минулому збройні конфлікти (Світові війни, війна в Перській затоці, громадянська війна в Чечні). Сучасна кон'юнктура ринку природних ресурсів характеризується зниженням пропозиції, зростанням попиту на дані ресурси, спричиненим, в першу чергу, стрімким ростом населення країн, що розвиваються. За таких умов уникнути конфліктів в майбутньому можливо лише використовуючи альтернативні відновлювальні джерела;

- кількість місцезнаходжень природних ресурсів дуже обмежена, однак використовують їх всі країни світу. Саме доступ до природних ресурсів формує політичну та економічну структуру світу. Саме залежність від даних ресурсів та необхідність доступу до них стали першопричинами глобалізаційних процесів в світі. Володіння природними ресурсами знижує залежність країн від впливу зовнішніх факторів та формує їх економічну незалежність.

Значне зростання інтересу до використання відновлювальних джерел енергії в країнах Західної Європи, які є провідними в сфері їх застосування, пояснюється, в першу

чергу, зростанням вартості енергоносіїв, нерегулярними поставками енергоносіїв через нерегульовані проблеми їх транзиту, результатами технологічного прогресу, що призводить до розширення виробництва та зростання темпів економічного розвитку, загостренням загальносвітових екологічних проблем тощо [8].

Натомість, розвиток та подальше зростання обсягів використання відновлювальних джерел енергії дасть змогу отримати багато чисельні економічні та екологічні ефекти як в межах окремих регіонів, так і в глобальному аспекті, зокрема заміна викопних видів палива, загальні запаси яких стрімко скорочуються, створити додаткові можливості для деяких галузей промисловості та сільського господарства, скоротити залежність від імпорту палива, зменшити викиди парникових газів та інших шкідливих речовин, тощо.

Таким чином, формування глобальної економіки, що базується в першу чергу (в ідеалі – виключно) на відновлювальних джерелах енергії, дозволить максимально стимулювати економічний розвиток в рамках концепції сталого розвитку.

Однак суттєвою перепоною для впровадження даних проектів є висока вартість відновлювальних джерел енергії в порівнянні з традиційними викопними, недостатній рівень розвитку необхідних для їх використання технологій та інфраструктури.

Саме тому настільки актуальним є питання оцінки економічного ефекту використання відновних джерел енергії, побудови сонячної економіки з врахуванням аспектів екології, економічної безпеки, технологічного розвитку, загальної зайнятості та комерційної ефективності.

Протягом останніх років лише невелика кількість країн вдалась до ефективних заходів стимулювання розвитку відновлювальних джерел енергії в рамках реалізації концепції сталого екологічного розвитку. Зокрема, були розроблені та ефективно використовуються заохочувальні заходи впровадження нововведень в даній сфері. Однак існує цілий ряд перепон неекономічного характеру, що значно знижує ефективність стратегій, що реалізуються в сфері екологізації економіки та побудови сонячної економіки.

Виходячи з досвіду реалізації відповідних проектів провідними країнами в даній сфері, перспективними напрямками наразі можуть бути:

- усунення перепон неекономічного характеру, таких як адміністративні бар'єри, відсутність доступу до енергосистем, недосконала структура ринку електроенергетики, недостатня інформованість та освіченість;
- вирішення проблем з прийняттям технологій відновлювальних джерел енергії суспільством, що б значно полегшило реалізацію необхідних заходів в цій сфері;
- створення легко прогнозованої та прозорої системи підтримки для залучення інвестицій;
- впровадження перехідних заохочувальних заходів, що б значно полегшило процес стимулювання інновацій в технологіях та забезпечила їх належний рівень конкурентоздатності на ринку;
- розробка та реалізація відповідних стимулюючих програм, які б гарантували певний рівень підтримки впровадженню екологічних технологій;
- оцінка впливу широкомасштабного впровадження технологій використання відновлювальних джерел енергії на енергосистему в цілому, яка б враховувала загальну економічну ефективність та надійність системи [7].

Загалом, реалізація концепції стійкого екологічного розвитку з метою побудови сонячної економіки з використанням відновлювальних джерел енергії вже почалась й активно здійснюється низкою провідних економічно розвинутих країн світу. Однак окремі питання оцінки ефективності, регулювання та реалізації окремих принципів та програм

даних проєктів залишаються відкритими й потребують більш детальних діагностики, аналізу та оцінки з метою вироблення загальних напрямків з врахуванням глобального ефекту даної стратегії сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Amory B. Lovins. Reinventing fire: bold business solutions for the new energy era. – Chelsea Green Publishing Company, 2011. – 352 p.
2. David J. C. MacKay. Sustainable energy – Without the hot air. – UIT Cambridge Ltd, 2009. – 384 p.
3. Hermann Scheer. The solar economy. Renewable energy for a sustainable global future. – USA: Earthscan, 2012. – 347 p.
4. Jeremy Leggett. The energy of nations: risk blindness and the road to renaissance. – Routledge, 2013. – 252 p.
5. Joshua Farley, Herman E. Daly. Ecological economics: principles and applications. – Washington: Island Press, 2004. – 451 p.
6. 2012 Renewable Energy Data Book. U. S. Department of Energy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nrel.gov/docs/fy14osti/60197.pdf.
7. Внедрение возобновляемых источников энергии. Принципы эффективной политики и стратегии. Executive Summary by International Energy Agency. France. 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: iea.org/media/translations/Russian/deploying_renewables_rus.pdf.
8. Беккер Н. А. Оценка экономической эффективности использования возобновляемых источников энергии (на примере ветроэнергетики Германии). Автореферат. М. 2007. / Беккер Н. А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dissercat.com/content/otsenka.
9. Екологічна енциклопедія: У 3т. / Редколегія: А. В. Толстоухов (гол. ред.) та ін. – К. : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. – 471 с.
10. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: Практикум / Под ред. Мельника Л. Г., Хенса Л. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2013. – 335 с.

ECONOMIC EFFICIENCY OF IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE ECOLOGICAL DEVELOPMENT STRATEGY

Pryiatelchuk O. A.

Ph D, As. Prof., Department of International Business, Institute of International Relations, Kyiv Taras Shevchenko University.

Abstract. *Greening the economy and the transition to sustainable development become a top priority for most developed countries. Evaluation of the economic efficiency of the implementation strategy for sustainable development on the example of the leading countries that have long been actively moving in this direction will be a strong argument for the construction of ecological security conditions for intensive development of the national economy. Sustainable environmental development is quite possible while ensuring economic efficiency of the implementation of business projects. Particularly relevant this topic is presented in the context of Ukraine's restricting access to natural resources and excessive its high prices. Development and implementation of the use of alternative renewable energy sources can currently provided comprehensive state support in the form of preferential tax, interest free loans, creating an appropriate legislative framework, to overcome the lobby of monopolistic-enterprises in the field of production and sale of fossil energy sources cover part of the cost of public budget, active cooperation with international specialized organizations and businesses that have expressed a de-*

sire and interest for full support of such projects on favorable terms, as well as creating a positive public perception and business ideas of transition to new energy sources in order to save and protect the environment.

Key words: sustainable development, sustainable environmental development, ecologically oriented management, renewable energy, economic efficiency, solar economy.

Referances

1. Amory B. Lovins. Reinventing fire: bold business solutions for the new energy era. – Chelsea Green Publishing Company, 2011. – 352 p.
2. David J. C. MacKay. Sustainable energy – Without the hot air. – UIT Cambridge Ltd, 2009. – 384 p.
3. Hermann Scheer. The solar economy. Renewable energy for a sustainable global future. – USA : Earthscan, 2012. – 347 p.
4. Jeremy Leggett. The energy of nations: risk blindness and the road to renaissance. – Routledge, 2013. – 252 p.
5. Joshua Farley, Herman E. Daly. Ecological economics: principles and applications. – Washington: Island Press, 2004. – 451 p.
6. 2012 Renewable Energy Data Book. U.S. Department of Energy. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: nrel.gov/docs/fy14osti/60197.pdf.
7. Vnedreniye vozobnovlyaemih istochnikov energii. Principi effektivnoy politiki i strategii. Executive Summary by International Energy Agency. France. 2010. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: iea.org/media/translations/Russian/deploying_renewables_rus.pdf.
8. Bekker N. A. Ocenka ekonomicheskoy effektivnosti ispolzovaniya vozobnovlyaemih istochnikov energii (na primere vetroenergetiki Germanii). Avtoreferat. Moskva, 2007. / Bekker N. A. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: dissercat.com/content/otsenka.
9. Ekologichna enciklopediya: V 3t. / Redkolegiya: A.V.Tolstoyhov (gol.red.) ta in. – K. : TOV «Centr ekologichnoyi osviti ta informacii», 2008. – 471 s.
10. Socialno-ekonomicheskij potencial ustoychivogo razvitiya: Praktikum/ Pod red. Melnika L. G., Hensa L. – Sumi: ITD «Universitetskaya kniga», 2013 – 335 s.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Приятельчук Е. А.

Кандидат экономических наук, доцент кафедры международного бизнеса Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. Экологизация экономики и переход к устойчивому развитию стали приоритетными направлениями для большинства развитых стран мира. Оценка экономической эффективности реализации стратегии устойчивого развития на примере ведущих стран мира, которые уже давно активно двигаются в данном направлении, станет весомым аргументом для построения экологической безопасности страны при условиях интенсивного развития отечественной экономики. Устойчивое экологическое развитие вполне возможно при условии обеспечения экономической эффективности реализации бизнес-проектов. Особенно актуально данная тема возникает в разрезе ограничения доступа Украины к природным ресурсам и чрезмерного завышения цен на них. Разработка и реализация проектов использования альтернативных возобновляемых источников энергии возможна при условии всесторонней государственной поддержки в виде льготного налогообложения, беспроцентного кредитования, создания соответствующей законодательной базы, преодоления лобби предприятий-монополистов в сфере добычи и реализации ископаемых источников энергии, покрытия частями затрат из государственного бюджета, активного сотрудничества с международными профильными организациями и бизнес-структурами, которые высказывают желание и заинтересованность всесторонней поддержки подобных проектов на льготных условиях, а также формиро-

вание позитивного восприятия обществом и бизнесом идеи перехода на новейшие источники энергии с целью экономии и защиты окружающей среды.

Ключевые слова: *устойчивое развитие, устойчивое экологическое развитие, экологически ориентированные системы управления, возобновляемые источники энергии, экономическая эффективность, солнечная экономика.*